

Taariikhda Qarsoon ee Aayadda Afartan iyo Toddoba iyo Tobnaad

Masiibadii Labaad - Qaybta Afraad

Jeff Pippenger
2026-06-25

627, 632 iyo 637

“Furaha” furta yaamaysaa yaad-la’aanta hoose waa dagaalkii Nineweh, oo rumoobay sannadkii 627, shan sano ka hor intuuusan Muxammad dhiman 632. Shan sano dabadeed, sannadkii 637, ciidammadii Muslimiinta ayaa qabsaday caasimaddii Faaris, oo ahayd mid ka mid ah labadii kuwadood ee waaweynaa ee ku loollamay dagaalkii Nineweh. Dhacdadan ayaa si weyn u beddeshay isu-dheellitirnaantii awoodda ee Bariga Dhexe. Dagaalkii Nineweh ee 627 wuxuu wiiqay xoogga Boqortooyadii Faaris, toban sano ka dibna Boqortooyadii Faaris way dhammaatay.

Is-hoosaysiin—782

Boqol iyo konton sannadood ka dib dhimashadii Maxamed ee 632, ololihii Cabbaasiyiinta ee 782, ciidankii Cabbaasiyiinta (oo la sheegay inay ahaayeen ku dhowaad 95,000 oo nin) ayaa bilaabay duullaan baaxad weyn ku galay dhulkii Baysanthiin ee Aasiyada Yar (Turkiga maanta). Waxay u sii ruqaansadeen ilaa Chrysopolis, oo si toos ah uga soo horjeedda Constantinople dhinaca kale ee Marinka Bosphorus—iyagoo aad ugu soo dhowaaday caasimaddii Baysanthiinta. Baysanthiintii, oo ay hoggaaminaysay Boqorad Irene, waxay la kulmeen jab culus. Sidaas darteed, Baysanthiintu waxaa lagu qasbay inay saxeexaan xabbad-joojin bahdil leh oo saddex sano ah, iyagoo oggolaaday inay bixiyaan baad sannadle ah oo aad u badan (qiyaastii 70,000–90,000 oo dinar dahab ah) iyo inay dhiibaan dhar xariir ah iyo la-haystayaal. Ololahani wuxuu ka mid ahaa duullaannadii ugu waaweynaa uguna guulaha badnaa ee Cabbaasiyiintu ku qaadeen dhulalka Baysanthiinta intii lagu jiray qarnigii 8aad. Wuxuu muujiyey awoodda sii kordhaysa ee Khilaafadii Cabbaasiyiinta iyo hoos-u-dhaca sii socda ee Boqortooyadii Baysanthiinta.

Shan bilood

Muujintii cutubka sagaalaad, “shan bilood” oo u dhiganta boqol iyo konton sannadood ayaa laba jeer lagu sheegay; mar aayadda shanaad, mar kalena aayadda tobnaad.

Oo iyaga waxaa la siiyey inaanay dilin, laakiinse inay iyaga silciyaan shan bilood; oo silicgooduna wuxuu ahaa sida silicga hangaralluhu, markuu nin qaniino. Oo waagaas dadka geeri bay doooni doonaan, mana heli doonaan; oo waxay jeclaan doonaan inay dhintaan, geeriduse way ka carari doontaa. Oo qaabkii ayaxuna wuxuu u ekaa fardo dagaal loo diyaariyey; oo madaxyadooduna waxaa saarnaa wax u eg taajaj dahab la mid ah, wejiyadooduna waxay ahaayeen sida wejiyada dadka. Oo waxay lahaayeen timo sida timaha dumarka, ilkahooduna waxay ahaayeen sida ilkaha libaaxyada. Oo waxay lahaayeen gaashaammo laabta ah, oo u eg gaashaammo bir ah; sanqadha baalashooduna waxay ahayd

sida sanqadha gaadhifardood badan oo fardo badani dagaal ugu ordayaan. Oo waxay lahaayeen dabo la mid ah hangarallo, dabadoodana waxaa ku jiray qodxo; oo xooggooduna wuxuu ahaa inay dadka waxyeelleeyaan shan bilood. Muujintii 9:5–10.

Waxaa jira laba xilli oo nebiyadeed oo kala duwan, mid kastana ah boqol iyo konton sannadood, oo ku jira buunka shanaad ee Muujintii cutubka sagaalaad. Kan ugu horreeya wuxuu ka bilaabmaa geeridii Muxammad sannadkii 632 ilaa dullayntii Boqoraddii Irene ee Rooma Bari sannadkii 782. Cutubka sagaalaad wuxuu si aad u faahfaahsan u tilmaamayaa kacitaankii Islaamka. Laga soo bilaabo mideyntii qabaa' ilka sannadkii 606, ilaa dagaalkii Nineweh sannadkii 627, ilaa geeridii Muxammad sannadkii 632, dabadeedna ilaa jabkii Faaris sannadkii 637, koritaanka iyo hoos-u-dhaca Islaamka si taxaddar leh ayaa loogu raac-raacay Erayga nebiyadeed ee Ilaah. Islaamka Carbeed ayaa ah quwadda ku jirta nebiyadda koowaad ee boqol iyo kontonka sannadood ee silicinta. Mideyntii qabaa' ilka ee uu Muxammad sameeyey sannadkii 606; dabadeed dagaalkii “furaha” ahaa ee Nineweh sannadkii 627, oo ay xigtay saadaashii Muxammad ee baabba'a Faaris iyo Rooma labadaba ku saabsanayd qiyaastii sannadkii 628, ka dibna geeridiisii sannadkii 632. Taariikhahani waxay matalayaan taxane gaar ah oo dhacdooyin ah oo ku jira silsiladda Islaamka.

Boqol iyo konton sannadood ka dib markii Maxamed dhintay sannadkii 632, saldhiggii awoodda Islaamku wuxuu ka guuray Carabiya una wareegay Turkiga, iyadoo ay Rooma Bari dib ugu riixday ilaa Constantinople. Hoogga kowaad wuxuu matalayey Islaamka Carabiya, hoogga labaadna wuxuu matalayey Islaamka Turkiga. Gudaha hoogga kowaad, labada sii sheegidood ee waqtiyeed ee boqol iyo kontonka sannadood ahuba waxay qeexayaan kala sooca u dhexeeya Islaamka Carabiya iyo Islaamka Turkiga, sida isla runtaas lagu muujiyey kala sooca u dhexeeya hoogga kowaad iyo hoogga labaad.

Boqolkii iyo kontonkii sannadood ee ugu horreeyey waxay ku bilaabmeen dabar-go'a Faaris, waxayna ku dhammaadeen Rooma oo ku xayirmay gudaha derbiyada Constantinople. Muddadii labaad ee boqol iyo kontonka sannadood waxay ku bilaabatay guushii Osman (oo sidoo kale loo yaqaan Ottoman) ee Nicomedia. Guusha Cusmaaniyiinta ee Nicomedia waxay tilmaamaysaa go'doomintii Nicomedia (İzmit-ta maanta, Turkiga), taas oo dhacday intii u dhexeysay 1333 ilaa 1337, markii Suldaan Orhan Gazi (wiilka Osman I, aasaasihii Beylik-ga Cusmaaniyiinta) uu go'doomiyey magaalada muhiimka ah ee Bizaantiyaanka ahayd ee Nicomedia. Magaaladu waxay iska caabbisay dhowr sannadood, hase yeeshee ugu dambayntii waxay isdhiibtay 1337 sababo la xiriira gaajo iyo sahay yari. Ciidankii ilaalada Bizaantiyaanka ahaa waxaa loo oggolaaday inay u baxaan Constantinople. Nicomedia waxay ka mid ahayd qalcadihii waaweynaa ee ugu dambeeyey ee Bizaantiyaanka ee Aasiya Yar (Anatolia). Dhacitaankeedu wuxuu si wax-ku-ool ah u soo afjaray xukunkii Bizaantiyaanka ee inta badan galbeedka Anatolia. Guushan waxay u saamaxday Cusmaaniyiinta inay xoojiyaan awooddooda Bithynia oo ay sii ballaadhiyaan dhanka marinka Bosphorus. Waxay ahayd tallaabo weyn oo horseed u noqotay qabsashadii dambeba ee Cusmaaniyiintu ku qabsadeen Constantinople (taas oo dhacday in ka badan qarni ka dib, 1453). Go'doomintaas badanaa waxaa loo arkaa mid ka mid ah guulihii hore ee muhiimka ahaa ee u beddelay beylik-gii yaraa ee Cusmaaniyiinta awood goboleed soo kacaysa.

Markii muddada labaad ee boqol iyo kontonka sannadood ahayd ee ku dhex jirtay buunka kowaad ay ku dhammaatay July 27, 1449, Constantine kii ugu dambeeyey wuxuu oggolaansho ka dalbaday suldaanka Islaamka si uu u fuulo carshiga Rooma Bari; sidaas awgeedna wuxuu la kulmay isla bahdilaaddii ay Boqorad Irene la kulantay dhammaadkii boqolkii iyo kontonka sannadood ee ugu horreeyey ee labada “shan-bilood” ee Muujintii 9. Bahdilaadda ‘Boqorad Irene’ iyo sidoo kale tan ‘Constantine kii ugu dambeeyey’ waxay sii tusaaleeyeen bahdilaaddii dambe ee Cusmaaniyiinta, markii gabagabada wax sii sheegidda wakhtiga ee hoogga labaad ay ka raadsadeen afarta quwadood ee waaweyn ee Yurub ilaalin ka dhan ah hanjabaaddii Masar.

Baantiyoonka

Hormuudkii si sax ah bay u fahmeen oo u bareen in weedha “meeshii quduusnimadiisa waa la duminay” ee ku jirta Daanyeel siddeed iyo aayadda kow iyo tobnaad ay ku rumowday Constantine.

Haa, isagu wuxuu iska sarraysiiyey xataa ilaa Amiirka ciidanka, oo allabarigii joogtada ahaa isaga ayaa laga qaaday, oo meeshiisii quduuska ahaydna waa la dumiyey.

“Halka quduuska ah” ee halkan lagu tilmaamay wuxuu ahaa macbudka Pantheon ee ku yaallay magaalada Rooma, halka “meesha” macbudkaasna ay ahayd Rooma. Rooma waxaa “hoos loo tuuray” Constantine markii uu doortay inuu caasimadda boqortooyadiisa u raro Constantinople sannadkii 330. Aayadda kow iyo tobnaad waxay la xidhiidhaa Muujintii saddex iyo tobnaad, aayadda labaadna waxay tilmaamaysaa isla dhacdooyinka.

Oo bahalkii aan arkayna wuxuu u ekaa shabeel; cagihisuna waxay ahaayeen sida cagaha orso, afkiisuna sida afka libaax; masduulaagiina wuxuu isaga siiyey xooggiisa, carshigiisa, iyo amar weyn.

Masduulaagii wuxuu ahaa Roomii heydinka ahayd, Roomii heydinka ahaydna waxay “carshigeedii” ama kursigii awoodeed ku wareejiisay kaniisadda Roomaanka sannadkii 330, markay caasimaddii u rartay dhanka bari, sidaasna uga tagtay bannaan awood oo kaniisadda baabawnimadu si farxad leh uga faa’iidaysatay. Markaan ka billowno xariiqda Roomaanka bari sannadka 330 ilaa 1453, waxaynu aragnaa in bilowgii waxsii sheegidda Roomaanka bari, magaalada Rooma lagu bahdilay diidmaddii Constantine ee Rooma. Bahdilkaas waxaa mar kale lagu celiyey Boqoraddii Irene sannadkii 782, dhammaadka boqolkii iyo kontonkii sano ee ugu horreeyey ee silicinta. Labadaas bahdilba waxaa mar kale ku celiyey Constantine kii ugu dambeeyey.

Kor-u-kacyo iyo Hoos-u-dhacyo Gaar Ah

Buunnada shanaad iyo lixaad ee Muujintii cutubka sagaalaad waxay bixinayaan faahfaahinta dhicitaankii Rooma bari, iyaga oo isla markaasna diiwaangelinaya koritaankii iyo dhicitaankii Islaamka. Waxyigu wuxuu inagu wargelinayaa in aynu baranno “koritaanka iyo dhicitaanka” boqortooyooyinka ku xusan buugaagta Daanyeel iyo Muujintii. Boqortooyooyinkaasi waxay leeyihiin sifooyin u gaar ah oo la xidhiidha “koritaankooda iyo dhicitaankooda” gaarka ah. Dhicitaankii Yahuudah waxaa sababay saddex weerar oo lagu qaaday Yerusaaalem. Cibraaniyiintii

waxaa loo kaxaystay Baabuloon, waxayna ku soo noqon lahaayeen saddex amar, kuwaas oo bilaabi lahaa 2,300-ka sano ee horseeday saddexda malaa'igood inay taariikhda soo galaan laga bilaabo 1798 ilaa 1844. Baabuloon hal habeen bay ku dhacday. Rooma way kala daadatay, kala daadashadeedana waxaa lagu muujiyey laba dhinac oo Rooma ka mid ah oo lagu garto goobta Rooma galbeed ama Rooma bari. Koritaanka iyo dhicitaanka boqortooyadii Batalamayos iyo boqortooyadii Seleukos ee ku jira saddex-meeloodka hore ee Daanyeel kow iyo tobnaad waxay tusaale u yihiin koritaanka iyo dhicitaanka Rooma baabbaniga ah. Markhaatifurkaasu si fudud waa gunaanadka qisadii Iskandhar iyo kala dirirkii Giriigga. Si ka duwan Rooma, Giriiggu wuxuu u kala qaybsamay afar qaybood oo aakhirii noqday laba. Rooma waxay u kala qaybsantay bari iyo galbeed, dabadeedna Rooma galbeed si nebiyad ahaan ah ayaa loogu qaybiyey saddex, taas oo metelaysa dawladdii Rooma ee saddex-geesoodka ahayd. Rooma bari se, Qustandiin wuxuu boqortooyadiisii u qaybiyey saddexdiisii wiil. Waxaa cad in Rooma galbeed iyo Rooma bari ay yihiin xariiqyo is barbar socda oo matalaya kaniisadda Roomaanka iyo dawladda Roomaanka. Qaybsanaantaas laba-geesoodka ah waxa ku sii lammaan qaybsanaan kale oo saddex-geesood ah. Giriiggu afar ayuu uga noqday laba, Baabuloon waxay ahayd hal habeen, Yahuudahna saddex weerar. Islaamka, "koritaankiisa" waxaa lagu sawiray "sii-dayn," "dhicitaankiisuna" waa "xannibaad."

Kicitaankoodu waxay ka bilaabatay Muxammad, waxaana la xakameeyey 11-ka Agoosto, 1840. Waa la sii daayey, isla markiibana dib ayaa loo xakameeyey 9/11. Dhawaan ayaa mar kale la sii daayey 7-dii Oktoobar, 2023, tan iyo markaasna waxaa lagu xakameeyey Qasa. Islaam mar kale ayaa la sii dayn doonaa si loo calaamadeeyo taagidda sawirka bahalka. Xariiqda taariikhda nebiyadeed ee Islaamka oo lagu matalay cutubyada sagaalaad ilaa kow iyo tobnaad ee kitaabka Muujintii, waxay aqoonsanaysaa taariikhda nebiyadeed ee Islaamka ee hoogga saddexaad. "Taariikhda nebiyadeed ee Islaamka ee hoogga saddexaad" waxaa sidoo kale matala malaa'igta toddobaad iyo weliba malaa'igta saddexaad. Malaa'igta saddexaad waxay timid Oktoobar 22, 1844, markii malaa'igta toddobaad ay bilowday inay dhawaaqdo. Malaa'igta saddexaad iyo hoogga saddexaad waxay taariikhda nebiyadeed soo galeen 9/11. Laga bilaabo 9/11 ilaa sharciga Axadda, taariikhda nebiyadeed ee hooggi koowaad iyo kii labaad way soo noqnoqonaysay welina way soo noqnoqonaysaa.

"Furaha" dagaalkii Nineweh waxay si toos ah oo aan kala go' lahayn ugu xidhaa laba quwadood, Rooma iyo Faaris, Islaamka. Nineweh waxay si ka sii cad qoraal kasta oo kale oo Qorniinka ka mid ah u aqoonsataa burburka tartiib-tartiibka ah ee Rooma galbeed iyo Rooma bari labadaba.

Herodos waa astaan u ah masduulaagga; wuxuu matalayay Rooma. Masduulaagga dhammaadka dunida waa Qaramada Midoobay. Marka sharciga Axadda la dejiyo, boqortooyadii lixaad way dhacdaa, tan toddobaadna way bilaabataa, hase yeeshee waxay boqortooyadooda siiyaan boqortooyada siddeedaad xaflooda dhalashada gudaheeda. Boqortooyada toddobaad hadda ayay dhalatay, isla markiiba waxayna oggolaanaysaa inay boqortooyadeeda hal saac ku siiso dhilladii Baabuloon, sida uu Herodos astaan ahaan ugu muujiyey markii uu Salome u ballanqaaday ilaa kala badh boqortooyadiisa.

Isla meeshii Maraykanku ku dhacdo ayaa Qaramada Midoobay dhalataa, oo midowga saddex-geesoodka ahna la dhaqan-geliyaa. Herodos waa masduulaagii, Herodiyasna waa baabasiinimada, Maraykankuna waa Salome. Herodos wuxuu ku jiray isbahaysi guur oo sharci-darro ah, waayo wuxuu qabay naagtii walaalkiis, heerka nebiyadana wuxuu Salome kula jiray xidhiidh sino-qaraabo ah, maxaa yeelay way caddahay inuu damac ka qabay iyada intay cayaaraysay. Masduulaagu wuxuu xidhiidh la leeyahay hooyada iyo gabadaba. Tani waa arrin muhiim ah in la arko markaad go'aamiso in Rooma galbeed iyo Rooma bari ay u taagan yihiin xeeladda kaniisadda iyo xeeladda dawladda siday u kala horreeyaan. Rooma, boqortooyadii afraad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, waxay baabasiinimada si nebiyadeed ugu fadhiisay carshiga, sidaas yeelkeeduna waxay tusaale u noqotay Maraykanka oo mar kale baabasiinimada carshiga ku fadhiisin doona.

Burburka tartiib-tartiibka ah ee Roomtii galbeed laga soo bilaabo 330 ilaa 476 waxay ka dhigan tahay burburka tartiib-tartiibka ah ee Maraykanka laga soo bilaabo 1798 ilaa sharciga Axadda. Sannadka "330" iyo sannadka "1798" labaduba waa calaamado-nebinnimo oo loogu yeedho "wakhtigii la qoondeeyey" ama "wakhtiga dhammaadka" ee kitaabka Daanyeel. 330 wuxuu calaamadeeyaa bilowga Roomtii galbeed iyo tan bari. Dhamaadka labadooduba waa bahdilaadda hoggaamiyaha Roomaanka, sida Constantine uu u bahdilay magaalada Rooma bilowgii. 476 wuxuu ahaa dhammaadka xilli-nebinnimo oo muujinaya sida qaab-dhismeedkii siyaasadeed ee sharafta lahaa ee Rooma uu ugu kala daatay saddex tallaabo. Xilli ku bilaabmay in magaalada la diido 330 ayaa waxaa xigay bahdilaadda guud ahaan qaab-dhismeedkoodii siyaasadeed—jamhuuriyaddoodii sharafta lahayd, oo ahayd qodobkii ugu weynaa ee ay Roomtii qadiimiga ahi ku faani jirtay, waa la kala furfuray, ugu dambayntiina waxaa la gaadhay 476, markaas oo aanu mar dambe jiri doonin taliye ka taliya Rooma oo ka soo jeeda dhiig Roomaan ah oo dhab ah. Laba sadar oo Rooma ah oo ka bilaabma sannadka 330, iyo tuduca ay labadaas sadar ku qotomaan, waxa kale oo ku jira laba sadar oo nebinnimo oo min shan bilood ah. Sadar-ka Roomtii galbeed wuxuu ku bilaabmaa kuna dhammaadaa bahdilaad tartiib-tartiib ah. Sadar-ka Roomtii bari wuxuu ku bilaabmaa kuna dhammaadaa bahdilaad tartiib-tartiib ah sannadka 1449, markii Constantine kii u dambeeyey uu weydiistay oggolaansho si uu u taliyo.

Mid ka mid ah labada xilli ee shanta bilood ahi wuxuu horseedaa dhammaadka Islaamka Carbeed isagoo ah udub-dhexaadka waxsii sheegista iyo bilowga Islaamka Turkiga sannadkii 782. Taariikhdaas Boqorad Irene waa la bahdilay, taas oo la jaanqaadaysa bahdilaadda Constantine kii ugu dambeeyey dhammaadka waxsii sheegistii labaad ee shanta bilood. Laba waxsii sheegis oo shan-biloodle ah ayaa ku jira hal sheeko oo ka kooban shan iyo toban aayadood. Mid waxay sawiraysaa taariikhda Islaamka Carbeed, tan kalena Islaamka Turkiga. Labaduba waxay ku dhammaadaan bahdilaadda Rooma bari. Gunaanadka mid ka mid ah waxsii sheegisyada waxaa lagu rumoobay haweeney la bahdilay, kan kalena nin. Tuducba tuduc ayuu ku aqoonsanayaa bahdilaadda kaniisadda iyo dawladda Rooma bari. Labada bahdilaadba waxaa sababay Islaamka hoogga kowaad. Bahdilaadda Constantine kii ugu dambeeyey ee 1449 waxay bilowdaa xilli afar sano ah oo ku dhammaada 1453, markaas oo derbiyadii Constantinople ay soo dhacaan. 1449 wuxuu metelaa bahdilaad, 1453-na derbiyadu way soo dhacaan, boqortooyona way dhammaataa.

Geeridii Muxammad

Mid ka mid ah labada muddoba ee shanta bilood ah wuxuu ka bilaabmaa dhimashadii Maxamed, kaas oo lagu tilmaamay inuu yahay “boqorkii iyaga ka talinayay” ee aayadda kow iyo tobnaad.

Waxayna lahaayeen boqor iyaga u taliya, kaasoo ah malaa’igta boholka aan gunta lahayn; magiciisuna afka Cibraaniga waa Abaddon, laakiinse afka Giriigga magiciisu waa Apollyon.

Boqorkii iyaga ka talinayey wuxuu ahaa Muxammad, waayo isaga ayaa lagu aqoonsaday aayadda koowaad, sidaas darteed ma aha shaqsi kale oo Islaami ah; waa Muxammad boqorka, boqorna waa boqortooyo, Islaamkuna waa boqortooyada Muxammad.

Markaasaa malaggii shanaad buunkii afuufay, waxaan arkay xiddig samada ka soo dhacday oo dhulka ku timid; isagaana la siiyey furihii yamayska aan gunta lahayn. Oo wuxuu furay yamayskii aan gunta lahayn; qiiqna yamayskaas ayuu ka soo baxay, sida qiiqa foornada weyn; qorraxdii iyo hawadiina waxaa madoobeeyey qiiqii yamayska. Qiiqi dhexdiisana waxaa dhulka uga soo baxay ayax; waxaana la siiyey xoog, sida dabaqalloocyada dhulku ay xoog u leeyihiin. Muujintii 9:1–3.

Ku celcelinta hooggii kowaad iyo kii labaad ee ku dhex jira hoogga saddexaad waxay la jaanqaadaysaa ku celcelinta malaa’igtii kowaad iyo tii labaad ee ku dhex jirta malaa’igta saddexaad. Maxamed, oo ahaa boqorkii, ayaa la siiyey furihii uu ku furo yamayska aan gunta lahayn, 9/11-na waxay tilmaamaysaa goorta malaa’igta saddexaad la awoodsiiyey. Markaas Masiixu, isagoo ah malaa’igta xoogga badan, ayuu soo degay markii weerarkii ugu horreeyey ee Balaam uu soo gaadhay taariikhda nebinnimada. Dabadeedna yamayskii aan gunta lahayn ayaa furmay, Islaamkuna mar kale wuxuu noqday mawduuc ka mid ah taariikhda dunida. Markaas Masiixu wuxuu dadkiisii dib ugu hoggaamiyey jidadkii hore ee Yeremyaah, oo farriintii hoogga saddexaad iyo malaa’igta saddexaadna waxay bilowday in la dhawaaqo. Sannadkii 2015, Trump wuxuu ku dhawaaqay damaciisa ah inuu isu sharraxo madaxtinnimada, sidaasna wuxuu ku kiciyey quwadaha masduulaagga ee caalamiyiinta, yamayskii aan gunta lahaynna markaas wuxuu sii daayey cawaannimada oo ugu dambayntii Trump ku dishay jidadka Sodom iyo Masar. Xilliga sharciga Axadda bahalka oo ah kii siddeedaad, oo ka mid ah toddobada, ayaa ka soo bixi doona yamayska aan gunta lahayn. Bilowga wakhtiga shaabadaynta ee boqol iyo afartan iyo afar kun, iyo dhammaadkiisuba, waxay tilmaamayaan soo bixitaanka quwad ka timaadda yamayska aan gunta lahayn.

Bahalkii aad aragtay wuu jiray, haddana ma jiro; oo wuxuu ka soo bixi doonaa yamayska aan gunta lahayn, wuxuuna u tegi doonaa halaag. Kuwii dhulka degganna way yaabi doonaan, kuwaas oo magacyadooda aan lagu qorin kitaabka nolosha tan iyo aasaaskii dunida, markay arkaan bahalka kii jiray, oo aan jirin, haddana jira. Muujintii 17:8.

Islaamku waa furihii furay yamayska gunta-dheer 9/11, waana kii furaya yamayska gunta-dheer marka sharciga Axadda la soo rogo. Bartamaha wakhtiga shaabadaynta, bahalkii masduulaagga ahaa ee caalamiyeyntu sidoo kale wuxuu ka soo baxay yamayska gunta-dheer.

Oo markay dhammeeyaan maraggooda, bahalka yaamayska aan gunta lahayn ka soo baxayaa wuxuu la diriri doonaa iyaga, wuuna ka adkaan doonaa, oo dili doonaa. Muujintii 11:7.

Furihii fura dhammaan saddexda calaamadood ee jidka ee quwad ka soo baxda yaamayska gunta la'aanta ah waxaa la siiyey Maxamed, boqorkii boqortooyada Islaamka. Dagaalkii Nineweh ee sannadkii 627 wuxuu metelay dagaal u dhexeeyey laba quwadood oo tabartoodii wiiqay labada dhinac ee dagaallamay, taas oo u saamaxday Islaamka inuu si degdeg ah ugu koko quwad. Furihii waxaa la rogay 9/11, koritaankii Islaamkuna wuu billowday, in kastoo wax yar ka dib la xakameeyey. Dagaalkii Nineweh waxaa lagu hormariyey 9/11, waayo halkaas koritaankii Islaamku wuxuu bilaabmay markii malaa'igtii xoogga lahayd ay soo degtay si ay dhulka ugu iftiimiso ammaantiisa, xiddigiinta, oo macnaheedu yahay rasuul, iyaduna samada way ka soo dhacday. Dagaalkii Nineweh waxaa sidoo kale lagu hormariyaa dhammaadka, marka sharciga Axadda yimaado oo muddadii labaad ee Qarniyadii Mugdiga ay bilaabato, sida qiiqa diinta Islaamku u madoobeeyo qorraxda.

Exeter

Sharciga Axadda waxaa lagu matalaa marka farriinta qaylada saqda dhexe ay timaaddo kulankii xerada ee Exeter. Markaas ayay dhaqdhaqaaqyada ugu dambeeya ee taagidda sanamka bahalka bilaabmaan. Samaysanka, ama taagidda sanamku, wuxuu bilaabmay 9/11, laakiin dhammaadka muddada, muddada ku dhawaaqidda qaylada saqda dhexe, sidoo kale waa jajab-muuqaal ka mid ah muddada oo dhan ee samaysanka sanamka oo ka bilaabmay 9/11. Bilowgu wuxuu matalaa dhammaadka. Hoogga kowaad wuxuu matalaa hoogga saddexaad, sida malaa'igta kowaad ay u matasho malaa'igta saddexaad. Dagaalkii Nineweh ee dhammaadka wakhtiga shaabadaynta, wuxuu aqoonsanayaa dagaalkii Nineweh ee bilowga. Dagaalkii Nineweh ee sharciga Axadda, waa dhammaadka wakhtiga shaabadaynta ee ka bilaabmay 9/11, laakiin sidoo kale waa dhammaadka muddada ku dhawaaqidda qaylada saqda dhexe. Sidaas darteed dagaalkii Nineweh waxaa lagu matalay bilowga ilaa ku dhawaaqidda qaylada saqda dhexe, taas oo aqoonsanaysa tallaabooyinka ugu dambeeya ee samaysanka sanamka bahalka ee Maraykanka, halka sharciga Axaddana uu ka bilaabmo bilowga samaysanka sanamka bahalka ee dunida. Nineweh waa furaha isku waafajiya khadadka kala duwan ee helaya dhammaystirkooda qumman taariikhda qarsoon ee aayadda afartan.

Waxaan ku sii ambaqaadi doonaa maqaalka xiga.